

10. Teosof, feminist, socialist

Nelly Thüring lyckades bli riksdagsledamot, trots att hon kom från enkla förhållanden och växte upp i ett land där kvinnor var utestängda från politiskt medborgarskap. I denna biografi har jag följt hennes väg till riksdagen och undersökt hur hon tillsammans med andra socialdemokratiska kvinnor verkade för rösträtt och bättre livsvillkor. Thüring har stått i centrum, men studien är formulerad utifrån ett bredare intresse för hur kvinnor fann vägar att etablera sig i politiska sammanhang som dominerades av män och manliga nätverk. Tidigare forskning har visat att andra typer av organisationer än de politiska partierna kunde ha stor betydelse för kvinnors möjligheter att få inflytande. Att utgå från en enda individ och lägga ett pussel av vardagliga upplysningar om skilda delar av denna persons liv är ett sätt att på djupet förstå hur en sådan process kunde gå till.

Teosofin, en modern esoterisk rörelse, spelade en viktig roll för Nelly Thüring. Utifrån studier som visat att en teosofisk livsåskådning kunde utgöra en gemensam nämnare i arbete för fred, nykterism, vegetarianism, kvinnors rättigheter och sociala reformer har jag kartlagt vilka teosofiska loger Thüring tillhörde och i vilken mån hon anknöt till teosofiska idéer i sina politiska texter. Man skulle kunna invända att en sådan inriktning på vad som förenar innebär att potentiella motsägelser i en persons politiska tänkande tonas ned.

Min avsikt har varit att förstå hur Thüring själv uppfattade att hennes engagemang i en mångfald av rörelser hängde samman, även om de positioner hon intog kunde te sig motstridiga för andra. Genom att följa henne tätt i spåren har jag kunnat peka på flera beröringspunkter mellan teosofiska idéer och hennes ställningstaganden för feminism och socialism, samt kopplingar mellan teosofin och olika livsreformrörelser.

I den här boken har vi framför allt mött Nelly Thüring som politiker. Via hennes publicerade texter och riksdagstrycket går det att ta del av hennes argumentation i de många frågor som väckte hennes intresse. Med sin kamera förevigade hon föreningsliv och familjemedlemmar. I övrigt har det varit svårt att komma henne inpå livet, eftersom varken dagböcker eller någon samlad korrespondens funnits att tillgå. Att det ändå har varit möjligt att skriva om hennes liv och politiska gärning är tack vare sonens levnadsberättelse och det källmaterial som alla organisationer hon var medlem av har efterlämnat. Protokollsböckerna rymmer så mycket: principdiskussioner, den politiska organiseringens praktikaliteter, glädje och sorg. Även om dem som inte har dokumenterat sina egna insatser går det att skriva biografiskt.

Vilken samlad bild är det då som framträder utifrån denna skildring av olika aspekter av Nelly Thürings liv? Jag menar att kronologin är viktig för att förstå hur hon formades som politiker. I denna sammanfattning behandlas därför teosofin först, sedan feminismen och därefter hennes agerande som socialdemokrat.

En förespråkare för tillämpad teosofi

Mötet med teosofin, som bar på ett löfte om mänsklighetens utveckling mot fullkomning, botade Nelly Thürings skräck för helvetet och gav henne hopp om rättvisa – i ett långt tidsperspektiv. När hon 1902 gick med i en teosofisk loge i Lund kom detta snart att prägla hennes privatliv. Äktenskapet med logemedlemmen Johan Göransson tycks till stor del ha byggt på deras gemensamma livsåskådning och under några år verkade de tillsammans för att sprida teosofiska idéer. Paret fick två barn, men separerade redan innan andra barnet föd-

des. Först efter utdragna förhandlingar och offentliga skrivelser blev skilsmässan verklighet. Under tiden fortsatte Nelly Thüning att driva sin fotoateljé i Lund, där hon bland annat avbildade flera av stadens teosofer.

Individens moraliska ansvar för sina medmänniskor var något som Nelly Thüning genomgående betonade i sina texter. Det egna samhällsengagemanget motiverade hon med en strävan efter att göra det goda och hänvisade då till enhetstanken i indisk vedäntafilosofi, som hon troligen kommit i kontakt med genom den teosofiska rörelsen. "Broderskap" och "förbrödring" är ord som ofta återkommer i hennes politiska retorik. Dessa begrepp är visserligen centrala i flera av de sammanhang som Thüning kom att verka inom, såsom fredsrörelsen och socialdemokratin, men jag har här föreslagit ytterligare en möjlig tolkningsram. Alla medlemmar av Teosofiska Samfundet (Adyar), som Thüning tillhörde under större delen av sitt liv, förband sig att främja det universella broderskapet.

Liksom i Storbritannien fanns det i Skandinavien vid 1900-talets början flera ledande teosofer som menade att en sann teosof borde ägna sig åt tillämpad teosofi. Med tiden blev Nelly Thüning en förespråkare för denna hållning och deltog i diskussioner om sociala och politiska frågor i Teosofiska Samfundets regi. Däremot tillhörde hon inte dem som genom artiklar i *Teosofisk tidskrift* utvecklade sina tankar om vad en tillämpad teosofi kunde innebära. I stället praktiserade hon sin uppfattning genom att vara verksam i en rad andra sammanslutningar. Vi har sett att sonen Nils lyfte fram den teosofiska livsåskådningen som en viktig drivkraft för Nelly Thüning i den levnadsberättelse han har författat utifrån samtal med henne, men detta är inte lika uppenbart när man tar del av hennes politiska texter. Som framhållits kan detta bero på den neutralitetsprincip som innebar att medlemmar inte skulle uttala sig politiskt i Teosofiska Samfundets namn. En annan möjlig orsak är att teosofin periodvis var hårt kritiserad i pressen.

Feminist med stort nätverk

Efter en flytt till Göteborg kom Nelly Thüring att under 1910-talet verka i en mycket livaktig teosofisk loge. Flera av logemedlemmarna hade framträdande positioner i föreningar med kvinnors medborgerliga och politiska rättigheter på sitt program. Här har undersökningen alltså kunnat belägga liknande personkopplingar mellan Teosofiska Samfundet och kvinnorörelsen som Joy Dixon tidigare visat på i en brittisk kontext.⁹⁰⁷ Skrifter om kvinnors underordning diskuterades i logen, som under en period även hade en kvinnlig ordförande. Detta visar att vad som framhållits i tidigare internationella studier – att teosofin var ovanligt öppen för kvinnligt ledarskap – har viss bäring också vad gäller Sverige, även om det här är något som skulle behöva undersökas närmare.

Göteborgs Kvinnliga Diskussionsklubb gav Nelly Thüring tillgång till ett omfattande nätverk av kvinnor som tillsammans övade sig i att debattera aktuella samhällsfrågor. Liknande initiativ att skola kvinnor för det offentliga livet har uppmärksamrats i studier av föreningen Tolfternas samtalsgrupper och Kvinnliga medborgarskolan vid Fogelstad.⁹⁰⁸ Även den kristna nykterhetsorganisationen Vita bandets betydelse på detta område har lyfts fram i tidigare forskning.⁹⁰⁹ Det var dock inte i denna separatistiska organisation som Thüring valde att engagera sig för helnykterhet. I stället blev hon medlem i IOGT. Redan under tiden i Skåne hade hon gjort offentliga framträdanden och även anlitats som resetalare, men då av NGTO.

Socialist av etiska skäl

Det var första världskrigets utbrott som fick Nelly Thüring att engagera sig partipolitiskt. Hösten 1914 gick hon med i Göteborgs arbetarekommun och stadens socialdemokratiska kvinnoklubb. Till skillnad från flera andra pionjärer inom den socialdemokratiska kvinnorörelsen hade hon ingen facklig bakgrund – som fotograf med egen ateljé var hon arbetsgivare, inte löntagare. Med självständiga biträden kunde hon disponera sin tid, även om hon hade det övergri-

pandet ansvaret för firman, vilket gav utrymme för ideella uppdrag. Verksamheten som resetalare underlättades också av att Nellys äldre syster Nilla periodvis tog hand om barnen. I kraft av sin erfarenhet av att tala offentligt blev Thüning snabbt en av de mer framträdande medlemmarna av Göteborgs socialdemokratiska kvinnoklubb. Hennes föredrag handlade till en början oftast om fredsfrågan. Hon var också fortsatt medlem i Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, trots att krigsutbrottet hade fått henne att tvivla på fredsorganisations möjligheter att påverka utvecklingen.

I kvinnoklubbens regi höll Nelly Thüning offentliga möten för att förespråka kvinnors ”medborgarrätt”. Under interna möten uppmärksammade hon framgångar på detta område i andra länder och uppmanade klubben att driva kravet på kvinnlig rösträtt mer aktivt. Parallellt med sitt rösträttsarbete inom det socialdemokratiska partiet var Thüning medlem av Göteborgs FKPR och därmed dubbelorganiserad. Detta var inte helt ovanligt, även om klassöverskridande samarbete ofta ifrågasattes vid de socialdemokratiska kvinnokonferenserna.⁹¹⁰ Biografiska studier som denna ger kunskap om överlappningar mellan den socialdemokratiska kvinnorörelsen och den kvinnliga rösträttsrörelsen på personnivå.⁹¹¹ Undersökningen har också illustrerat att kampen för rösträtt handlade om så mycket mer än att övertyga manliga riksdagsledamöter om det principiellt riktiga i att ge kvinnor förtroendet som väljare. Kampanjarbetet hade andra, högst praktiska dimensioner. I Göteborg satsade både rösträttsföreningen och den socialdemokratiska kvinnoklubben på att få de kvinnor som kunde kvalificera sig till kommunal rösträtt att utnyttja denna möjlighet i högre utsträckning. Det kunde innebära att förklara hur det gick till att rösta och att informera kvinnor med egna inkomster om att de skulle deklarerat i tid. För Nelly Thüning räckte intäkterna från ateljén till flera röster i de kommunala valen, detta i en tid då den graderade kommunala rösträtten utestängde stora delar av befolkningen från reellt inflytande.⁹¹²

Inför valet till Göteborgs stadsfullmäktige 1916 förde kvinnoklubben fram nykteristen Nelly Thüning som kandidat, vilket väckte organiserade protester från förbudsmotståndare inom partiet. Som konstaterades inledningsvis artikulerade hon sin ideologiska

grundsyn ovanligt tydligt under denna konfliktfyllda period. Med anledning av att hennes kandidatur hade blivit ifrågasatt förklarade Thüning att hon var socialist av etiska skäl. Hon beskrev socialismen som ett ideal och betonade individens ansvar för sina medmänniskor snarare än att tala i klasskampstermer. Här finns en likhet med hur Carl Lindhagen formulerade socialismens uppgift: att på lång sikt förverkliga ideal om broderskap och rättvisa.⁹¹³ Att på detta sätt förespråka allmänmänskliga, tidlösa ideal kunde inom det socialdemokratiska partiet uppfattas som bakåtsträvande. När Lindhagen på partikongressen 1911 försökte införa formuleringar som gav uttryck för vad han börjat kalla "humanism" i partiprogrammets allmänna grundsatser, karakteriserade Hjalmar Branting detta som ett "återfall till utopiska tankegångar".⁹¹⁴ Han menade att den sortens socialism var överspelad och enligt en materialistisk historieuppfattning tillhörde ett tidigare stadium i kapitalismens utveckling. Eftersom Nelly Thüning inte på samma sätt försökte påverka partiets övergripande ideologiska inriktning har det varit svårt att belägga hur hennes syn på socialism togs emot. Det faktum att det förekom invändningar mot hennes kandidatur med hänvisning till att det var oklart om hon var socialist indikerar ändå att hon inte ansågs tillhöra partiets mittfåra.

Agitator och organisatör

Inom både Teosofiska Samfundet och Socialdemokratiska kvinnoförbundet, bildat 1920, betonade Nelly Thüning vikten av att nå ut till fler. Det var som socialdemokratisk agitator hon själv blev mest anlitad. Här samverkade hennes egen initiativkraft med att kvinnliga talare blev efterfrågade inför riksdagsvalet 1921, då de nya rösträttsbestämmelserna skulle tillämpas för första gången. Att partierna satsade på att mobilisera de kvinnliga förstagångsväljarna är välkänt sedan tidigare.⁹¹⁵ I den här undersökningen har jag fokuserat på kvinnoförbundets praktiska förutsättningar för valkampanjen. Uppfattningen att det var just kvinnor som hade bäst förutsättningar att övertyga potentiella kvinnliga väljare gjorde att rutinerade kvinnliga agitatorer blev mycket eftersökta.⁹¹⁶ Thüning hade tid och kapacitet

att göra långa turnéer, vilket troligen bidrog till att hon fick så många uppdrag. Hon hade gjort sig tillgänglig genom att sälja sin fotoateljé, och trots att hon var ensamstående kunde hon vara hemifrån under längre perioder tack vare att barnen vistades på internatskola. Under våren 1921 turnerade hon för kvinnoförbundets räkning och startade många nya kvinnoklubbar. Närmare valet engagerades hon av flera partidistrikt och var också en av det socialdemokratiska partiets huvudtalare. Kvinnoförbundet agerade som förmedlare av tillgängliga resetalare, som användes intensivt genom nya färdssätt. I sidovagnen på en motorcykel reste Thüring från möte till möte och talade inför tusentals personer under valkampanjens slutspurt.

Nelly Thüring satsade allt i valrörelsen 1921 och var inte nådig i sin kritik av personer som när de nu fått rösträtt inte brydde sig om politik. Hennes formuleringar om att utökade rättigheter innebar motsvarande skyldigheter – att det var en plikt att rösta – liknar många samtida debattörers. Till skillnad från de manliga socialdemokratiska ledare som varnade för en katastrof om arbetarkvinnorna stannade hemma på valdagen, och som uppmanade manliga partimedlemmar att ta med sina anhöriga till vallokalen, adresserade Thüring kvinnliga väljare som kapabla samhällsmedborgare. Att inhämta kunskaper, bilda sig en självständig åsikt och rösta på valdagen var enligt henne en uppgift för såväl män som kvinnor. I den valbroschyr hon författade tilltalades röstberättigade kvinnor inte bara i egenskap av väljare. De tillskrevs en avgörande roll i byggandet av ett nytt, demokratiskt och socialistiskt samhälle. Det räckte därför inte att rösta: kvinnor uppmanades även att bli medlemmar i ett parti. Kvinnor framställdes i den meningen som rationella politiska medborgare, men förväntades samtidigt bidra till samhällsbygget med en särskild förmåga till medkänsla och moraliska ställningstaganden.

Angelägenheten om att vinna kvinnors röster användes som argument inom partierna för att kvinnliga kandidater skulle placeras på valbara platser.⁹¹⁷ Ändå var det ytterst få kvinnor som blev invalda 1921. Bland de fem kvinnliga pionjärerna i riksdagen fanns exempelvis ingen av de mest framträdande rösträttskvinnorna. Vad var det då som gjorde att Nelly Thüring fick en plats i riksdagens andra kammare? Undersökningen har visat att det precis som tidigare, i

stadsfullmäktigevalen, var genom en nominering från den socialdemokratiska kvinnoklubben i Göteborg som hon hamnade på partiets vallista. Sannolikt hjälpte det också att hon hade stöd från arbetarekommunens ordförande. Företrädare för kvinnoklubben, men även en del manliga partimedlemmar, föreslog utan framgång att Thüring skulle placeras som andra namn. Traditionen att låta sittande riksdagsmän behålla sin plats på listan gick före och Thüring placerades precis efter dem – på ”kampplats”.⁹¹⁸ När valet närmade sig kampanjade kvinnoklubben särskilt för hennes kandidatur, utöver arbetet i den ordinarie valorganisationen. Trots den osäkra placeringen kom hon in i riksdagen, eftersom SAP gick framåt i Göteborg och fick ytterligare ett mandat.

Socialdemokratisk riksdagsledamot

Som en av de första kvinnorna i Sveriges riksdag hamnade Nelly Thüring i offentlighetens strålkastarljus. Utifrån tidigare studier som visat på ett motstånd mot kvinnor i politiken, även efter att de fått rösträtt och blivit valbara, har jag ställt frågan vilka hinder hon mötte och hur hon förhöll sig till dessa. Det står klart att riksdagens kvinnliga ledamöter var normbrytare och blev hypersynliga: deras klädsel och uppträdande kommenterades och de fick utstå förlöjligande satirteckningar. Genom att söka efter Nelly Thürings eget perspektiv på denna utsatta situation har jag velat visa på hennes aktörskap. Av senare intervjuer framgår att hon såg det som en uppgift i sig att vänja omgivningen vid att kvinnor kunde vara verksamma i riksdagen, genom sin blotta närvaro. Precis som Agda Östlund tog hon humorn till hjälp för att kommentera uppståndelsen när de första kvinnorna skulle inta sina platser.⁹¹⁹

De två första socialdemokratiska riksdagskvinnorna var båda sedan länge godtemplare, och det var förslaget om ett alkoholförbud som föranledde Nelly Thürings första anförande i riksdagen. Hon valde då att inte fokusera på själva sakfrågan, för eller mot ett förbud, utan på formerna för en eventuell folkomröstning. Thüring motsatte sig idén om att räkna mäns och kvinnors röster för sig och ville därmed försvara värdet av kvinnors röster, eller deras människovärde

för att använda hennes ord. Förbudsförespråkarnas motstånd mot separat rösträkning har ibland tolkats som rent taktiskt. Jag uppfattar det snarare som att Thüring var mot en uppdelning av rösterna av principiella skäl, i ljuset av hennes långa engagemang för kvinnors rösträtt och att hon även i många andra frågor motsatte sig särbehandling av kvinnor.

Under riksdagsåren var Nelly Thüring en aktiv skribent i socialdemokratiska dagstidningar och i *Morgonbris*. Några av hennes skarpare uppgörelser med samhällseliten var de texter där hon argumenterade mot dogmatisk kristendomsundervisning. Hon menade att statskyrkan borde avskaffas och försvarade samtidigt det socialdemokratiska partiet mot anklagelser om kristendomsfientlighet. Thüring hävdade att socialism inte stod i motsättning till religiositet, tvärtom menade hon att socialismen kunde ses som ett sätt att omsätta kristendomens budskap i samhällslivet. Därmed anknöt hon till den tradition av kristen socialism som var inflytelserik i flera länder under 1800-talet, men ofta har tonats ned i marxistiskt präglad historieskrivning.⁹²⁰ När det gäller kritiken av statskyrkan sammanföll den socialdemokratiska partilinjens med teosofernas förespråkande av religionsfrihet. I Thürings tappning hade kritiken av kristendomsundervisningen ett klassperspektiv.

Undersökningen har visat att Nelly Thüring under första mandatperioden i riksdagen lade motioner som kan relateras till hennes långvariga utomparlamentariska engagemang för freden. Tillsammans med Carl Lindhagen föreslog hon, resultatlöst, ekonomiskt stöd till Internationella Fredsbyrån och extra anslag till Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen. Hennes vision om ett världsspråk ser jag som uttryck för en praktisk internationalism, formulerad i dialog med den diskussion om för- och nackdelar med olika potentiella världsspråk som länge förts inom freds rörelsen och arbetarrörelsen.⁹²¹

Som framgått i andra biografiska studier av de första riksdagskvinnorna hände det att dessa agerade gemensamt. Vid 1922 års riksdag försvarade de framgångsrikt ett dyrtidstillägg för barnmorskor, medan ett senare initiativ för bättre vård av nyförlösta kvinnor inte gick igenom. Vanligare var dock att Thüring motionerade tillsammans med andra socialdemokrater, såväl kvinnor som män. Det ra-

dikala förslaget om att ensamstående mödrar borde få ekonomiskt stöd så att de skulle kunna behålla barnen hemma förverkligades visserligen inte, men visar på betydelsen av att det socialdemokratiska kvinnoförbundet hade fått direkta vägar in i riksdagen.

Nelly Thüring valdes om 1924 och under hennes andra mandatperiod behandlades flera kvinnofrågor. I den långdragna debatten om gifta kvinnors rätt till statliga tjänster hade de socialdemokratiska kvinnliga ledamöterna något olika linjer. Signe Vessman och Agda Östlund förespråkade mer entydigt kvinnors likställighet, medan Nelly Thüring och Olivia Nordgren vid sidan om sådana argument underströk betydelsen av mödrars närvaro i hemmet. Thüring motsatte sig dock uttryckligen särlagstiftning för kvinnor, och därmed har undersökningen visat att hon var mer kritisk till försöken att inskränka kvinnors rätt till arbete i staten än vad som framkommit i tidigare forskning.⁹²² Detta framgår också av att hon tillsammans med liberalen Kerstin Hesselgren motionerade för att kvinnor skulle få tillträde till fler typer av statliga tjänster och bättre löner. I likhet med många andra menade Nelly Thüring att kvinnor hade en viktig roll att fylla i offentligheten med hänvisning till deras särskilda egenskaper som mödrar. Speciellt för hennes argumentation på detta område var att hon hämtade inspiration från brittiska teosofiska feminister som Emily Lutyens, till exempel när det gällde mödrars roll i en förbättrad sexualupplysning. Sammantaget genomsyrades Thürings feminism både av idén om kvinnor som samhällsmödrar och av ett likställighetstänkande.

Flera gånger ställde Nelly Thüring interpellationer till olika ministrar i syfte att sätta frågor som engagerade henne på dagordningen. Under sin tid i riksdagen levde hon upp till den uppmaning hon riktat till andra kvinnor: att de måste våga yttra sig. Detta gällde också den socialdemokratiska riksdagsgruppens möten. Nelly Thüring tillhörde tillsammans med Agda Östlund och Olivia Nordgren de kvinnliga riksdagsledamöter som var mest aktiva på riksdagsgruppens möten under perioden fram till 1945.⁹²³ Som medlem av Socialdemokratiska kvinnoförbundets styrelse representerade hon även Sverige vid internationella socialistiska kvinnokonferenser.

Mitt uppe i denna intensiva aktivitet valde Nelly Thüring att un-

danbe sig ny nominering inför valet 1928. Orsakerna till detta har inte helt gått att fastslå. Sådant som troligen spelade in var hennes vacklande hälsa, det polariserade politiska klimatet och ett behov att försörja sig i och med att riksdagsarvodet inte räckte till. Intresset för politik verkar ha varit intakt. Även sedan hon dragit sig tillbaka från riksdagen och kvinnoförbundets styrelse var Thüring verksam i den socialdemokratiska kvinnoklubben i Enskede och stod länge i kontakt med förbundsledningen. Frågan om kvinnors representation och deltagande i samhällslivet var något hon kommenterade offentligt i hög ålder. Precis som tidigare lade hon då ett stort ansvar på kvinnorna själva.

Teosofi och politik

Nelly Thürings tid som socialdemokratisk politiker sammanföll med en period då Teosofiska Samfundet hade en höjdpunkt när det gäller antalet medlemmar. År 1929 utlöstes dock en kris när Jiddu Krishnamurti, som hade förts fram av Annie Besant som en världslärare – en sorts Messiasfigur – avsade sig denna roll. På 1930-talet föll medlemssiffrorna för Teosofiska Samfundet internationellt och så också i Sverige. Besant gick bort 1933, året därpå även Charles W. Leadbeater. Ledarskiftet innebar en omorientering: efterträdaren George Arundale var mindre inriktad på praktiskt hjälparbete genom Tjänsteorden.⁹²⁴ Under efterkrigstiden, då den teosofiska rörelsen blev betydligt mindre, var Thüring fortsatt medlem i en teosofisk loge i Stockholm. Hon fortsatte också att ge uttryck för idéer hon kommit i kontakt med via teosofin, till exempel föreställningar om karma och reinkarnation: i de socialdemokratiska kvinnornas tidskrift skrev hon en entusiastisk skildring av hur bra det var att åldras i välfärdsstaten Sverige – så länge man försonat sig med döden.

Efter Nelly Thürings borgerliga begravning, där vänner från både teosofin och socialdemokratin deltog, gjordes observationen att hennes val att blanda teosofi med politik kan ha framstått som svårförståeligt i andras ögon. Samtidigt som det ligger mycket i detta vill jag hävda att kombinationen inte var helt unik. Flera andra biografiska studier har visat att det i hennes samtid fanns ett intresse för vad som



Denna skulptur på Riksplatan i Stockholm utgör en del av Astrid Göranssons verk *Kom som du är!*, invigt 2022. Två unga väljare bär fram de första fem kvinnorna i Sveriges riksdag. Som andra person från vänster på brickan syns Nelly Thüring, med motorcykelglasögon.

då kallades österländska läror även hos andra svenska politiker och intellektuella.⁹²⁵

Genom ett fokus på Nelly Thürings teosofiska livsåskådning har denna undersökning kunnat visa att den moraliska utopism som Inga Sanner har identifierat i publikationer från 1890-talet, då teosofin etablerades i Sverige, förekom även under 1900-talets första decen-

nier inom den svenska Adyar-teosofin. En sådan samhällstillvändhet har annars mest uppmärksamats när det gäller den konkurrerande grenen av den teosofiska rörelsen, Universella Broderskapet.⁹²⁶ Utifrån Thürings deltagande på årsmöten och liknande har jag gett exempel på att frågan om teosofers roll i samhällslivet debatterades återkommande. Det fanns både de som förespråkade ett mer aktivt engagemang i tidens sociala och politiska frågor och de som varnade för ”partifanatism”. Vid tiden för det demokratiska genombrottet tycks betoningen på tillämpad teosofi ha ökat inom den svenska delen av Teosofiska Samfundet (Adyar), men detta skulle behöva undersökas mer systematiskt. Det skulle också krävas vidare studier för att närmare kartlägga personkopplingar mellan teosofiska kretsar och olika delar av kvinnorörelsen, utöver den lokala studie av Göteborgsmiljön som gjorts här.

Som redan påpekats har den moderna esoterismens inflytande i Sverige främst studerats inom religionshistoria samt konst- och litteraturvetenskap. Denna biografi har visat på potentialen i att också undersöka dessa rörelser inom ramen för politisk historia. Nelly Thüring utgör ett av flera exempel på personer som kom in i det socialdemokratiska partiet med idéer formade i helt andra sammanhang. Detta tjänar som en påminnelse om att socialismens idéhistoria rymmer många fler tankeströmningar än marxismen och ger oss anledning att fortsätta utforska gränslandet mellan liberalism och socialism under 1900-talets första decennier.⁹²⁷